

gen. bryg. dr hab. inż. Mariusz Fryc
Biuro Bezpieczeństwa Narodowego
Warszawa

Warszawa, 15.07.2023 r.

RECENZJA

osiągnięcia naukowego oraz całokształtu dorobku naukowego

Pana doktora Miłosza Gaca

**ubiegającego się o nadanie stopnia doktora habilitowanego
w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie**

1. Podstawa formalno-prawna sporządzenia recenzji

Niniejsza recenzja została sporządzona w odpowiedzi na uchwałę Rady Dyscypliny Naukowej Nauki o Bezpieczeństwie Federacji Akademii Wojskowych nr 17/2023 z dnia 28 kwietnia 2023 r. w sprawie powołania komisji habilitacyjnej w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego Panu Miłoszowi Gacowi w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie.

Recenzja powstała o oparciu o przedstawiony przez Habilitanta dorobek naukowy, który został poddany ocenie zgodnie z kryteriami określonymi w art. 219 ust. 1 pkt. 2. ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r. poz. 1668 z późniejszymi zmianami). Jej celem jest stwierdzenie, czy osiągnięcie naukowe Kandydata do stopnia doktora habilitowanego stanowi znaczny wkład w rozwój nauki o bezpieczeństwie, a także – czy Kandydat wykazał się istotną aktywnością naukową realizowaną na więcej niż jednej uczelni czy instytucji naukowej, w szczególności zagranicznej.

Odwołując się do powyższych kryteriów, w niniejszej recenzji zostanie dokonana całościowa ocena dorobku naukowego dr. Miłosza Gaca, obejmująca nie tylko monografię pt. „Państwa nadbałtyckie w polityce bezpieczeństwa morskiego NATO”, wskazaną przez Habilitanta jako przedmiot znaczącego wkładu w rozwój nauki, lecz także jego aktywność dydaktyczna, organizacyjna oraz popularyzująca naukę.

2. Ogólna charakterystyka sylwetki naukowej Habilitanta

Doktor Miłosz Gac od 2012 r. jest zawodowo związany z Wyższą Szkołą Bankową w Gdańsku. Początkowo jako dydaktyk, od 2017 r. jako adiunkt zatrudniony na Wydziale Finansów i Zarządzania, a obecnie na Wydziale Prawa i Administracji. Prowadzi działalność dydaktyczną na kierunkach: bezpieczeństwo

wewnętrzne (I i II stopnia) oraz stosunki międzynarodowe (I stopnia). W latach 2017–2020 prowadził również zajęcia na studiach podyplomowych, na kierunku zarządzanie kryzysowe na Uniwersytecie Gdańskim. Oprócz funkcji badawczo-dydaktycznych dr Gac pełnił również obowiązki na stanowiskach administracyjnych we wspomnianej uczelni. Między innymi był kierownikiem kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne; pełnomocnikiem dziekana Wydziału Finansów i Zarządzania (2017–2018); prodziekanem ds. studenckich Wydziału Finansów i Zarządzania (2018–2021), a także prodziekanem Wydziału Biznesu (2021–2022).

Warto wspomnieć również, że dr Miłosz Gac zdobył wykształcenie w Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni. W 2011 r. ukończył studia magisterskie na kierunku bezpieczeństwo narodowe, specjalizując się w bezpieczeństwie morskim państwa. Z kolei w 2016 r. uzyskał stopień doktora nauk społecznych w dyscyplinie nauk o bezpieczeństwie, broniąc rozprawę pt. „Marynarka Wojenna w polskiej polityce bezpieczeństwa w okresie poprzedzającym wejście do NATO”.

Analizując osiągnięcia naukowo-badawcze dr. Miłosza Gaca należy stwierdzić, że jego obszarem zainteresowań są trzech zagadnienia. Pierwszym jest bezpieczeństwo morskie państwa ze szczególnym uwzględnieniem roli Marynarki Wojennej RP. Drugim jest polityka bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej w regionie Morza Bałtyckiego oraz wynikające z niej implikacje dla środowiska bezpieczeństwa państw nadbałtyckich. Z kolei trzecim obszarem jest aktywność Sojuszu Północnoatlantyckiego w basenie Morza Bałtyckiego.

3. Ocena osiągnięcia naukowego - monografii naukowej

Przedmiotem oceny osiągnięcia naukowego wskazanego przez dr. Miłosza Gaca jest monografia pt. „Państwa nadbałtyckie w polityce bezpieczeństwa morskiego NATO”.

3.1 Znaczenie podjętego tematu rozprawy habilitacyjnej

Zasadniczą motywację Habilitanta do opracowania wyżej wymienionej monografii stanowiły ambicje poznawcze Autora ukształtowane na bazie jego wieloletnich badań poświęconych bezpieczeństwu morskiemu państwa, a w konsekwencji – chęć wniesienia do dyscypliny nauki o bezpieczeństwie istotnego wkładu pod postacią licznych rekomendacji służących wzmocnieniu systemu bezpieczeństwa państwa, w tym zwłaszcza jego morskiej domeny. Z całą pewnością motywacja ta została jeszcze bardziej wzmocniona z chwilą rozpoczęcia inwazji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę, i towarzyszącemu jej ryzyku militarnej konfrontacji między Rosją a NATO w regionie Morza Bałtyckiego.

Z tego powodu, dokonując oceny znaczenia podjętego tematu rozprawy habilitacyjnej, należy stwierdzić, że swoim zakresem obejmuje ważne i aktualne problemy nie tylko bezpieczeństwa narodowego Polski, lecz także bezpieczeństwa międzynarodowego, w tym sojuszniczego. Dość skąpa literatura przedmiotu w tym zakresie pozwala bez wątpliwości stwierdzić, że takie opracowanie było ze wszelkich miar potrzebne.

3.2 Ogólna charakterystyka i struktura rozprawy habilitacyjnej

Rozprawa habilitacyjna została sporządzona na 347 stronach. Składa się ze wstępu, trzech rozdziałów merytorycznych, podsumowania, zakończenia oraz bibliografii.

Między rozdziałami zachowano właściwe proporcje. Treść pracy zgodna jest z jej tytułem, a treść rozdziałów – z ich nagłówkami. Z kolei wszystkie nagłówki dają syntetyczny pogląd na zakres rozważanych problemów. Każdy z rozdziałów merytorycznych jest zakończony posumowaniem, podkreślającym zasadnicze tezy do jakich doszedł Habilitant w trakcie rozwiązywania szczegółowych problemów badawczych.

3.3 Ocena metodologiczna rozprawy habilitacyjnej

Całość badań została osadzona w nurcie realizmu poznawczego, tworząc tym samym teoretyczne ramy dla prowadzonych badań i dociekań przy wykorzystaniu metod poznawczych stosowanych w naukach o bezpieczeństwie.

Przedmiotem badań dr Gac uczynił sytuację geopolityczną w regionie Morza Bałtyckiego po zakończeniu zimnej wojny, warunkowaną rozszerzeniem Sojuszu Północnoatlantyckiego na wschód, oraz neoimperialną polityką Federacji Rosyjskiej zmierzającą do odzyskania dawnej strefy wpływów na tym obszarze.

Główny problem badawczy został wyrażony w formie pytania: *jakie działania podjęło NATO w celu zapewnienia bezpieczeństwa morskiego państwom nadbałtyckim w regionie Morza Bałtyckiego w odpowiedzi na agresywną politykę Federacji Rosyjskiej?*

W kontekście tak postawionego problemu Autor rozprawy habilitacyjnej głównym celem badań uczynił: *dokonanie oceny działań polityczno-militarnych, w tym zwłaszcza o charakterze morskim, podjętych przez NATO w regionie Morza Bałtyckiego w odpowiedzi na agresywną politykę Federacji Rosyjskiej.*

W świetle tak sformułowanego głównego celu badań Autor przyjął główną hipotezę badawczą o następującej treści: *Polityka Federacji Rosyjskiej w regionie Morza Bałtyckiego w sposób znaczący wpływa na obniżenie poziomu bezpieczeństwa państw nadbałtyckich, tym samym powoduje większą, lecz w dalszym ciągu niewystarczającą aktywność polityczno-militarną NATO.*

Sformułowanie w takiej postaci zarówno głównego problemu, celu, jak i hipotezy badawczej, ukształtowało zasadniczo całe podejście badawcze. Pozwoliło też na właściwy dobór i zastosowanie metod oraz technik badawczych, a także umożliwiło Habilitantowi zebrać wartościowy materiał naukowy, uporządkować go, a następnie ocenić w świetle przyjęto celu badań i sformułowanych hipotez szczegółowych.

W procesie badawczym Habilitant posiłkował się następującymi teoretycznymi metodami badawczymi: analizą i krytyką literatury; analizą historyczną, systemową oraz porównawczą, a także syntezą i wnioskowaniem.

Analiza metodologicznych aspektów recenzowanej rozprawy pozwala stwierdzić, że procedura naukowa została zachowana i poprawnie przeprowadzona. Główny problem badawczy został właściwie wyrażony i zdekomponowany na problemy szczegółowe. Hipoteza główna i szczegółowe przyjęły właściwą formę.

Struktura rozprawy habilitacyjnej jest spójna i w pełni koresponduje z problemami szczegółowymi, co w efekcie potwierdza logiczną spójność pracy. Zachowano właściwe relacje między celami szczegółowymi a hipotezami szczegółowymi. W rezultacie uzyskano racjonalne i użyteczne wyniki badań dotyczące analizowanej problematyki.

We wstępie rozprawy habilitacyjnej, w części opisującej metodologię prowadzonych badań niestety nie przedstawiono założeń i ograniczeń badawczych, zarówno merytorycznych, jak i metodologicznych. Ich zawarcie z pewnością nadałyby całemu opisowi procesu badawczego większą przejrzystość. Nie odnaleziono też charakterystyki i zastosowania metod empirycznych, na które powołuje się Autor habilitacji (s. 12).

Wśród bibliografii, którą posiłkował się dr Gac, nie można odnaleźć również źródeł wiedzy dotyczącej filozofii nauki, organizacji badań czy też metodologii badań naukowych w obszarze bezpieczeństwa.

Pomimo wskazanych powyżej uwag, widać u Habilitanta właściwą świadomość metodologiczną, objawiającą się odpowiednim zaplanowaniem całej procedury badawczej. Dlatego też przedstawione powyżej argumenty pozwalają uznać przedłożoną do recenzji rozprawę habilitacyjną za opracowanie naukowe wykonane na zadowalającym poziomie metodologicznym.

3.4 Ocena merytoryczna rozprawy habilitacyjnej

Pod względem merytorycznym, zasadniczą część rozprawy habilitacyjnej stanowią rozdziały od I do III.

W rozdziale pierwszym, zatytułowanym „Współczesna charakterystyka geopolityczna basenu Morza Bałtyckiego”, stwierdzono, że w regionie Bałtyku krzyżują się sprzeczne interesy Sojuszu Północnoatlantyckiego i Unii Europejskiej z Federacją Rosyjską. Dokonano charakterystyki fizycznej, atmosferycznej i meteorologicznej Morza Bałtyckiego uwzględniając przy tym możliwości operowania i wykorzystania sił morskich na tym akwenie.

Opisano historyczny kontekst kształtowania się polityki i zdolności sił morskich w tym regionie od epoki wczesnego średniowiecza po czasy współczesne, zwracając przy tym szczególną uwagę na potencjał i strategię sił morskich państw NATO i Układu Warszawskiego. Poddano charakterystyce państwa regionu Morza Bałtyckiego (Dania, Niemcy, Polska, Litwa, Łotwa, Estonia, Finlandia, Szwecja, Rosja), w tym ich systemy polityczne, politykę bezpieczeństwa, potencjał

ekonomiczny, militarny, a także rolę, jaką ogrywają na Bałtyku. Autor między innymi odnotował, że „obecne siły Marynarki Wojennej RP nie są adekwatne do poziomu potencjalnych zagrożeń, wyzwań i szans w obszarze bezpieczeństwa morskiego państwa” (s. 43).

W dalszej części dokonano charakterystyki polityki i strategii bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej w regionie Morza Bałtyckiego, zaznaczając, że w okresie funkcjonowania ZSRR i Układu Warszawskiego region Morza Bałtyckiego wraz z cieśninami duńskimi ogrywał strategiczną rolę w obu doktrynach obronnych. Następnie dowiedziono, że po rozpadzie ZSRR nastąpiła zmiana sytuacji militarnej, czyniąc Bałtyk miejscem raczej kooperacji gospodarczo-politycznej niż konfrontacji militarnej. Z chwilą odrodzenia się rosyjskiej mocarstwowej polityki, sytuacja bezpieczeństwa uległa jednak niekorzystnej zmianie. W tym kontekście Autor stwierdza m.in., że „region Morza Bałtyckiego w rosyjskiej polityce bezpieczeństwa jest traktowany jako teren o niezwykle istotnym znaczeniu strategicznym ze względu na krzyżowanie się interesów państw regionu oraz morskich szlaków transportowych”.

Następnie omówiono sytuację w obwodzie królewieckim, podkreślając co prawda rozbudowę rosyjskiej infrastruktury portowej i energetycznej, ale przede wszystkim zaznaczając jego istotną militaryzację i stopniowe przekształcanie go w strefę uniemożliwiającą swobodną żeglugę i ryzyko sparaliżowania działań NATO na jego wschodniej flance.

Zwrócono również uwagę na partnerstwo Rosji i Chin, trafnie stwierdzając m.in. że rosyjsko-chińska współpraca będzie prowadzić do pogłębiania podziałów w Unii Europejskiej i NATO oraz paraliżowania ich procesów decyzyjnych.

Omówiono także znaczenie regionu Morza Bałtyckiego dla Sojuszu Północnoatlantyckiego, podkreślając, że basen ten w czasach „zimnej wojny” ogrywał kluczową rolę w polityce bezpieczeństwa NATO, a zwłaszcza kontrola jego Cieśnin Duńskich. Wynikiem tego stanu rzeczy był wysoki stopień militaryzacji Bałtyku.

Z kolei koniec „zimnej wojny” przeorientował priorytety bezpieczeństwa NATO, przesuując je w inne regiony świata. Dopiero rosyjska aneksja Krymu w 2014 r. przywróciła świadomość realnego zagrożenia dla regionu Bałtyku i spowodowała ponowne zwrócenie na nie uwagi Sojuszu. Habilitant dokonał także kompleksowej oceny wkładu sił morskich NATO w odstraszanie, obronę oraz zakres tych działań. W tym kontekście postawił on tezę, z którą nie sposób polemizować, że „pomimo wzmocnienia obecności wojskowej i znacznego zaangażowania NATO w regionie Morza Bałtyckiego, należy zauważyć, że nadal jest ono relatywnie niewielkie, biorąc pod uwagę dużo większy potencjał militarny i zdolności mobilizacyjne Rosji” (s. 103). Mając jednocześnie na uwadze, że Stany Zjednoczone coraz większy nacisk kładą „na odpowiedzialność regionalną, wzywając europejskich członków NATO do zwiększania wydatków na obronność” (s. 108) i koncertują się głównie na „aktywnościach związanych ze szkoleniem sił zbrojnych państw nadbałtyckich przy ograniczonej obecności militarnej” (s. 108).

W drugim rozdziale, zatytułowanym „Działania Federacji Rosyjskiej na rzecz wzmocnienia swego bezpieczeństwa po rozszerzeniu NATO na Wschód”, analizie poddano ustawy, strategię bezpieczeństwa, a także doktryny wojenne i morskie Federacji Rosyjskiej wdrażane od momentu rozpadu Związku Radzieckiego do czasów obecnych. Pozwoliło to Habilitantowi uwypuklić zasadnicze zmiany w podejściu Rosji do zapewnienia sobie bezpieczeństwa w ogóle, zaś w szczególności właśnie w regionie Morza Bałtyckiego. Celnie podkreślono, że to podejście ewoluowało w czasie. Dokumenty strategiczne do roku 2000 charakteryzowały się podejściem nastawionym raczej na współpracę; z kolei po 2000 roku polityka Kremla przyjęła zdecydowany konfrontacyjny kurs wobec NATO i Stanów Zjednoczonych, eksponujący czynnik siłowy oraz skierowany na osłabienie więzi transatlantyckich. Rosja wyraziła zdecydowany sprzeciw wobec rozbudowy sojuszniczej infrastruktury militarnej wokół swoich granic, a Sojusz zaczął być traktowany jako potencjalny przeciwnik.

Autor zwrócił również słuszną uwagę, że w rosyjskim podejściu nastąpiło także znaczne obniżenie się prognozy na użycie arsenału jądrowego.

Podobnie ewoluowało rosyjskie podejście do regionu Morza Bałtyckiego. Po 2000 r. doktryny morskie zaczęły silniej akcentować rosyjskie interesy na Morzu Bałtyckim i zamiar ograniczania przez Federację różnych form aktywności morskiej pozostałych państw realizujących cele niezgodne z rosyjskim interesem. W tym kontekście należy przyznać rację Autorowi, który stwierdził, że choć Rosja nie posiada bałtyckiej strategii regionalnej, a najnowsza doktryna morska z 2022 r. nie wskazuje tego akwenu jako priorytetowego obszaru dla rosyjskich interesów, to jednak przez sam fakt, że region ten stanowi miejsce istotnej rywalizacji (czy wręcz - konfrontacji) z NATO, musi siłą rzeczy odgrywać ważną rolę w rosyjskiej polityce bezpieczeństwa.

We wspomnianym rozdziale przedstawiono także kalendarium wydarzeń opisujących dwustronne stosunki między Sojuszem Północnoatlantyckim a Federacją Rosyjską po 2004 r., tj. począwszy od tzw. resetu, a skończywszy na ich dzisiejszej eskalacji w Ukrainie. Habilitant stwierdza także, że w dużym stopniu są one odbiciem relacji rosyjsko-amerykańskich.

Podkreślono, że wojna rosyjsko-ukraińska spowodowała spadek poczucia bezpieczeństwa w regionie Morza Bałtyckiego, które zostało jeszcze bardziej wzmocnione rozbudową rosyjskiej infrastruktury wojskowej w obwodzie królewieckim, wzmożoną aktywnością lotnictwa i marynarki wojennej oraz demonstracyjnymi ćwiczeniami wojskowymi o stosunkowo dużej skali.

Właściwie scharakteryzowany został również model rosyjskiej „wojny nowej generacji”. Przedstawiono jej charakterystyczne cechy i właściwości, fazy, a także środki, którymi może się posługiwać. Podkreślono również, że jej immanentną cechą jest groźba eskalacji nuklearnej, w tym także taktyka „eskalacji dla deeskalacji”, zmierzająca do degradacji sojuszniczej woli i gotowości przeciwstawienia się zagrożeniu. W kontekście potencjału militarnego Federacji Rosyjskiej Autor prawidłowo skłonił, że jest ona zdolna do tworzenia dużych

zgrupowań operacyjnych na dowolnym kierunku strategicznym, zaś przede wszystkim – na kierunku zachodnim. Ze względu na zgromadzony potencjał militarny w regionie Bałtyku, a w szczególności rozbudowaną strefę antysystemową w obwodzie królewieckim, Rosja – w razie konfliktu z NATO – postawiłaby Sojusz w obliczu ryzyka zamknięcia przesmyku suwalskiego i wyprzedzającego zajęcia terytorium państw bałtyckich (s. 183).

Autor przedstawił również trzy interesujące, potencjalnie możliwe scenariusze zagrożeń dla państw regionu bałtyckiego stwarzane przez Federację Rosyjską:

1. Eskalujący kryzys wewnętrzny na Łotwie;
2. Przejęcie terytorium krajów bałtyckich przez Federację Rosyjską;
3. Incydent na Morzu Bałtyckim.

Wszystkie trzy scenariusze założyły wystąpienie zagrożenia nuklearnego, zaś jeden (scenariusz 2) przewidywał jej fizyczne użycie przez Rosję.

Należy zgodzić się z Habilitantem, że Sojusz Północnoatlantycki musi brać pod uwagę możliwość stosowania przez Rosję taktyki „eskalacji dla deeskalacji”, jak również użycia broni jądrowej na stosunkowo wczesnym etapie konfliktu konwencjonalnego. Trudno jednak przyznać rację Autorowi, że analiza tych scenariuszy pozwoliła ustalić, że „w basenie Bałtyku brakuje spójnej strategii, która określałaby wspólne zagrożenia oraz tworzyła zbiorowy i wiarygodny plan obrony przeciwko Rosji” (s. 200). Teza ta jest wątpliwa przede wszystkim dlatego, że NATO od chwili aneksji Krymu przez Rosję wdrożyło szereg środków wzmacniających zdolności Sojusz zarówno do odstraszenia, jak i obrony. Co więcej, NATO dysponuje wspólnym planem obrony państw regionu Morza Bałtyckiego, a ten z kolei posiada uzgodnioną, wspólną ocenę zagrożeń – inaczej plan by nie powstał. Dlatego też nie można odnaleźć racjonalnych przesłanek uzasadniających stwierdzenie, że wspólny plan obrony dla regionu Morza Bałtyckiego jest niewiarygodny.

Trzeba natomiast zgodzić się z postawioną przez Habilitanta tezą, że NATO powinno wzmocnić siły wojskowe w regionie Bałtyku do tego stopnia, aby ewentualna rosyjska agresja okazała się niemożliwa do przeprowadzenia. Należy również zaznaczyć, że odcięcie Europy od importu gazu i ropy naftowej z Rosji (w szczególności Niemiec) dezaktualizują tezę Autora mówiącą, że „państwa Europy Zachodniej nie są gotowe do pełnego współdziałania w obszarze wojskowym ze Stanami Zjednoczonymi” ze względu na obawy o swoje interesy w zakresie dostępu do rosyjskich surowców energetycznych (s. 200).

W rozdziale trzecim, zatytułowanym „Działania NATO w basenie Morza Bałtyckiego na rzecz utrzymania bezpieczeństwa w perspektywie do 2025 r.”, zostały przeanalizowane zagadnienia strategicznej adaptacji Sojuszu do nowych wyzwań i zagrożeń, rozwój polityki obronnej państw bałtyckich oraz rola Szwecji i Finlandii w systemie bezpieczeństwa regionu Morza Bałtyckiego. Szczegółowo opisany został proces adaptacji NATO w zakresie odstraszenia i obrony

(w wymiarze polityki, strategii, transformacji sił i gotowości ich do użycia, struktur dowódczych czy wydatków obronnych). W ocenie Autora – z czym niewątpliwie należy się zgodzić – przyjęte rozwiązania nie są adekwatne do aktualnego charakteru środowiska bezpieczeństwa basenu Morza Bałtyckiego (s. 312). Jednym z postulatów, jaki Habilitant wysunął w tym kontekście, jest zalecenie opracowania strategii wojskowej (militarnej) dla tego akwenu (s. 235). Z postulatem tym można jednak polemizować. Należy zaznaczyć, że w NATO nie opracowywano do tej pory dedykowanych strategii wojskowych dla każdego akwenu wodnego. Co więcej, z racji tego, że NATO podchodzi w sposób w regionalny, całościowy i wielodomenowy do prowadzenia operacji o dużej skali i intensywności (Comprehensive Approach) można przypuszczać, że opracowanie strategii wojskowej dla Bałtyku mogłoby mieć wręcz kontrproduktywny wymiar. Tym bardziej, że jako główne zagrożenie dla wschodniej flanki NATO uważa się uderzenie lądowo-powietrzne Rosji, gdzie rola sił morskich ma jedynie charakter wspierający – na co również zwrócił uwagę Habilitant.

Przy opisie struktur dowódczych NATO Autor konstatuje, że „struktura dowodzenia NATO (...) jest mało czytelna i niejasna” (s. 235). Niestety takie stwierdzenie wydaje się nieuprawnione, biorąc pod uwagę, że łańcuch dowodzenia Sojuszu jest powszechnie znany, jak również zadania i odpowiedzialność poszczególnych dowództw. Można natomiast zastanowić się czy struktury Sojuszu pod względem sprawności dowodzenia są właściwie zaprojektowane, a.e to wymagałoby przeprowadzenie dodatkowych badań.

W kontekście zdolności Dowództwa Sojuszniczych Sił Morskich (Allied Maritime Command – MARCOM) Autor stwierdza, że „MARCOM posiada zbyt duży obszar odpowiedzialności i obecnie nie posiada regionalnego dowództwa delegowanego do obszaru Bałtyku, które dowodziłoby tamtejszymi operacjami w sytuacjach kryzysowych i podczas wojny” (s. 236). Formułując taką tezę należy pamiętać, że NATO w żadnym innym basenie morskim nie ustanowiło takiego dowództwa. Należy mieć ponadto na uwadze, że w sytuacji kryzysowej taka rola dowódcza nie jest wykluczona, gdyż może ją przyjąć jedno z nadbałtyckich państw członkowskich, a dokładniej – jedno z narodowych dowództw marynarki wojennej. Jest to tym bardziej prawdopodobny scenariusz, że o taką rolę już od kilku lat zabiegają zarówno Niemcy (wątek ten przywołuje sam Autor), jak i Polska. Ponadto Habilitant przyjmuje, że w przypadku konfliktu z Rosją „Bałtyk byłby jednym z wielu teatrów działań wojennych, obok Północnego Atlantyku, Morza Północnego oraz Morza Barentsa” (s. 236). Czy to miałyby oznaczać, że dla każdego z wymienionych powyżej basenów morskich NATO powinno ustanawiać dedykowane dowództwo? Pytanie pozostawiam do odpowiedzi Autorowi.

Inną wątpliwą tezą jest stwierdzenie Habilitanta, mówiące o tym, że „MARCOM nie będzie miało możliwości wykonywania dowodzenia i kontroli na całym swoim obszarze odpowiedzialności, w efekcie ciężko jest oczekiwać, aby MARCOM posiadało fachową wiedzę niezbędną do zrozumienia i możliwości reagowania na wyzwania morskie regionu bałtyckiego” (s. 236). Wydaje się, że tak krytyczne stwierdzenie powinno być poparte pogłębionymi badaniami w tym

zakresie; tym bardziej, że MARCOM posiada obecnie zdolności do dowodzenia połączonymi operacjami morskimi. Jest odpowiedzialne za ich zaplanowanie i prowadzenie; sprawnie dowodzi wszystkimi czterema stałymi zespołami sił morskich, a także skutecznie prowadzi ćwiczenia morskie, których celem jest m.in. certyfikacja operacyjna jednostek wchodzących w skład Sił Odpowiedzi NATO.

W dalszej części rozdziału Habilitant dokonuje charakterystyki ewolucji polityki obronnej państwa bałtyckich. Opisuje w niej funkcjonowanie systemów obronnych poszczególnych państw, ich potencjał militarny, kwestię modernizacji technicznej i rozwoju sił zbrojnych oraz wydatków obronnych. Przede wszystkim pokazuje ewolucję podejścia do obrony w kontekście ciągle zmieniających się (a właściwie – pogarszających się) uwarunkowań bezpieczeństwa. Należy zgodzić się z tezą postawioną przez Autora, że pomimo całego wysiłku wniesionego przez poszczególne państwa bałtyckie i NATO w rozwój zdolności do odstraszenia i obrony, odzyskanie terytorium państw bałtyckich przez NATO w przypadku przeprowadzenia przez Rosję ataku militarnego na Litwę, Łotwę i Estonię byłoby bardzo trudnym przedsięwzięciem (s. 313). Z kolei wątpliwą tezą jest konstatacja Habilitanta sugerująca, że: „wojska amerykańskie nie są częścią wzmocnionej wysuniętej obecności NATO w państwach bałtyckich. Żołnierze amerykańscy stacjonują na Litwie, Łotwie i w Estonii, ale nie wchodzą w skład grup bojowych NATO, a zatem w przypadku Łotwy nie są zintegrowani z Brygadą Piechoty Zmechanizowanej Wojsk Lądowych” (s. 313). Nie wiadomo na jakich przesłankach Habilitant uznaje, że tylko wojska wchodzące w skład batalionowych grup bojowych są zintegrowane, a pozostałe nie. Jest to o tyle niespójne, że dalej w tekście czytamy, iż „Szwecję oraz Finlandię charakteryzuje wysoki stopień interoperacyjności z NATO ze względu na udział w licznych ćwiczeniach wojskowych w regionie” (s. 314). Trudno w obliczu takiej konkluzji Autora nie zadać pytania, jak powyższe stwierdzenie ma się do ćwiczących w zasadzie nieprzerwanie amerykańskich wojsk w państwach bałtyckich?

W dalszej części trzeciego rozdziału Autor opisuje rolę Szwecji i Finlandii w systemie bezpieczeństwa regionu Morza Bałtyckiego. W szczególności przedstawiono ewolucję podejść obu państw do kwestii postrzegania zagrożeń, rozwoju zdolności militarnych oraz kwestii zarządzania konfliktami czy kierowania obroną. Przywołano przykłady szwedzko-fińskich wspólnych projektów wojskowych (m.in. wspólne plany obrony, Swedish-Finnish Naval Task Group – SFNTG). Podkreślono stałe zacieśnianie przez Szwecję i Finlandię współpracy z NATO oraz zwiększanie interoperacyjności wojskowej m.in. poprzez udział we wspólnych ćwiczeniach, a także obecność w składzie Sił Odpowiedzi NATO (NRF), pomimo realizowanej polityki bezaliansowości. Należy zgodzić się z tezą Autora, że Szwecja oraz Finlandia wniosą do Sojuszu istotny potencjał militarny – silne lotnictwo (Szwecja, Finlandia), marynarkę wojenną (Szwecja), artylerię (Finlandia) oraz obronę terytorialną (Finlandia), co z kolei sprawi, że swoboda działania Floty Bałtyckiej (w szczególności w północnej części Bałtyku) może zostać istotnie ograniczona w czasie konfliktu (s. 314). Autor bez wątpliwości wyciąga słuszne wnioski, kiedy pisze, że „przystąpienie Finlandii i Szwecji do NATO ułatwi obronę

państw bałtyckich" (s. 211), a dzięki dysponowaniu silnymi siłami zbrojnymi i dobrze rozwiniętą obroną cywilną niejako „zmuszą” Sojusz do rewizji planów obrony w regionie Morza Bałtyckiego (s. 310).

Reasumując, pod względem wartości merytorycznych Habilitant opracował bardzo interesujący poznawczo materiał. Rozprawa jest interdyscyplinarna, niezwykle złożona i przekrojowa, a ponadto posiada duży potencjał wdrożeniowy. Przedstawione tezy mogą z powodzeniem zostać wykorzystane praktycznie, zarówno przy opracowaniu strategii bezpieczeństwa narodowego, jak i strategicznej koncepcji bezpieczeństwa morskiego państwa. Pomysłowe, wnikliwe i realistyczne scenariusze zaprezentowanych zagrożeń dla regionu bałtyckiego mogą posłużyć do przygotowania gier decyzyjnych, a także planów operacyjnego użycia Sił Zbrojnych RP. Rekomendacje Autora mogą zostać wykorzystane również w zakresie modernizacji technicznej Marynarki Wojennej RP. Ogólnie wyniki badań wydają się niezwykle użyteczne w kontekście wszelkich prób planowania polityki czy strategii postępowania względem NATO. Odnotowane w powyższej recenzji uwagi krytyczne oraz zaznaczone wątpliwości merytoryczne nie rzutują na całość niniejszego opracowania, a jedynie sugerują obszary do dalszego zgłębienia. Omawiana praca habilitacyjna bez wątpienia wnosi istotny wkład w rozwój nauki o bezpieczeństwie.

3.5 Ocena literatury przedmiotu badań

Rozprawa habilitacyjna została oparta na obszernej bibliografii dotyczącej problematyki pracy, w tym na zbiorach dokumentów, publikacjach zwartych, artykułach naukowych oraz źródłach internetowych. Posłużono się m.in. dokumentami normatywnymi, takimi jak ustawy, strategię czy doktryny. Wykorzystano literaturę i materiały polsko-, rosyjsko- oraz anglojęzyczne.

3.6 Ocena redakcyjna rozprawy habilitacyjnej

Praca została sporządzona w sposób prawidłowy z zastosowaniem przyjętych zasad pisarskich. Opublikowane przez Autora wyniki badań zostały przedstawione językiem specjalistycznym, lecz mimo to w sposób jasny i zrozumiały. Praca nie nastręcza trudności w zrozumieniu logiki i treści całościowego wyводу.

Pod względem redakcyjnym praca nie budzi zastrzeżeń. Tabele zamieszczone w rozprawie wzbogacają pracę i ułatwiają odbiór prezentowanych treści. Przypisy zostały wykonane starannie i zgodnie z zasadami ich tworzenia. Dobór literatury jest właściwy i adekwatny do przedstawianych treści.

Podsumowując ocenę redakcyjną rozprawy habilitacyjnej niniejszym stwierdzam, że została ona wykonana na odpowiednim poziomie.

3.7 Podsumowanie osiągnięcia naukowego – monografii naukowej

Podsumowując ocenę osiągnięcia naukowego dr. Miłosza Gaca, tj. monografii naukowej pt. „Państwa nadbałtyckie w polityce bezpieczeństwa morskiego NATO”, stwierdzam, że swoim zakresem obejmuje ważne i aktualne problemy bezpieczeństwa narodowego i sojuszniczego, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki bezpieczeństwa morskiego w regionie bałtyckim. Uzupełnia ważną lukę w wiedzy w naukach o bezpieczeństwie, dlatego też z powodzeniem może być wykorzystana zarówno przez cywilnych, jak i wojskowych praktyków kształtujących politykę oraz strategię Polski ze szczególnym uwzględnieniem bezpieczeństwa morskiego państwa. Opracowanie z powodzeniem może stać się również wartościowym podręcznikiem akademickim dla studentów kierunków nauk o bezpieczeństwie czy stosunków międzynarodowych. Rozprawa została wykonana na właściwym poziomie metodologicznym, z zachowaniem odpowiedniej procedury badawczej. Zamieszczone w recenzji uwagi nie podważają jej merytorycznej wagi, a przede wszystkim istotnego wkładu, który wnosi w rozwój nauki o bezpieczeństwie.

4. Charakterystyka dorobku naukowego, dydaktycznego, organizacyjnego i popularyzującego naukę

W oparciu o informacje zamieszczone w autoreferacie Habilitanta poniżej zamieszcza się ocenę dorobku naukowego, dydaktycznego, organizacyjnego i popularyzującego naukę.

4.1 Osiągnięcia naukowe

Dorobek naukowy Habilitanta obejmuje 27 publikacji poświęconych problematyce bezpieczeństwa, w skład których wchodzi: 5 monografii autorskich; 1 redakcja monografii; 6 artykułów (w tym 3 w języku angielskim); 14 rozdziałów w monografiach naukowych (w tym 6 w języku angielskim).

Habilitant jest autorem 11 recenzji naukowych (jednej monografii; czterech monografii jako recenzent pomocniczy; czterech artykułów w czasopismach naukowych oraz dwóch artykułów w rozdziałach monografii).

Dr Gac jest również aktywnym uczestnikiem licznych konferencji naukowych, w tym również tych o międzynarodowym charakterze. W sumie uczestniczył w 25 konferencjach, podczas których dwudziestokrotnie występował jako prelegent, zaś jedenastokrotnie był członkiem ich komitetów naukowych i organizacyjnych.

W ramach międzynarodowej współpracy naukowej dr Miłosz Gac od 2019 r. współpracuje z Wydziałem Politologii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy na Słowacji. W 2022 r. odbył tam staż naukowy, podczas którego prowadził badania dotyczące wzmocnienia wschodniej flanki NATO. Ponadto jest członkiem Europejskiego Stowarzyszenia Nauk o Bezpieczeństwie (European Association for Security - EAS) oraz

Środkowoeuropejskiego Stowarzyszenia Studiów Międzynarodowych (Central and East European International Studies Association – CEEISA).

Habilitant dość szeroko angażuje się w różnego rodzaju projekty badawcze i naukowe. W tym zakresie współpracował z Akademią Marynarki Wojennej, Akademią Pomorską w Słupsku, Muzeum Stutthof w Sztutowie oraz z Federacją Naukową WSB-DSW skupiającą pięć niepublicznych uczelni akademickich.

Od 2018 r. jest członkiem rady naukowej oraz pełni funkcję redaktora w wydawnictwie naukowym „Sophia”. W ramach działalności Wydawnictwa Habilitant brał udział w radach naukowych, komitetach organizacyjnych międzynarodowych konferencji, a także był opiekunem merytorycznym wydanych przez nie monografii naukowych. W ramach działalności wydawniczej utrzymuje stałą współpracę m.in. z Akademią Sztuki Wojennej, Społeczną Akademią Nauk w Łodzi, Wyższą Szkołą Bankową w Warszawie oraz Szkołą Biznesu Uniwersytetu Strathmore z siedzibą w Nairobi w Kenii.

Osiągnięcia naukowe dr. Miłosza Gaca należy uznać za znaczące i wystarczające.

4.2 Osiągnięcia dydaktyczne

Habilitant posiada bogate doświadczenie dydaktyczne, które realizuje nieprzerwanie od 2012 r. W ramach zatrudnienia w Wyższej Szkole Bankowej w Gdańsku oraz na Uniwersytecie Gdańskim prowadził różne formy zajęć dydaktycznych na studiach I i II stopnia, a także studiach podyplomowych.

W trakcie aktywności dydaktycznej prowadził zajęcia z takich przedmiotów jak: bezpieczeństwo międzynarodowe, bezpieczeństwo państwa, wspólna polityka bezpieczeństwa i obrony Unii Europejskiej, zagadnienia współczesnego terroryzmu, Państwa Bałtyckie i ich polityka w regionie, a także - Państwa Skandynawskie i ich polityka w regionie.

Habilitant był promotorem licznych prac promocyjnych. W sumie wypromował 66 licencjatów i 23 magistrów na kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne. Był także recenzentem 84 prac licencjackich i 49 magisterskich na kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne oraz 11 prac licencjackich na kierunku stosunki międzynarodowe.

Habilitant sprawował również funkcję promotora pomocniczego w rozprawie doktorskiej.

Działalność dydaktyczna realizowana przez Habilitanta z reguły była wysoko oceniona przez studentów w ramach corocznej ewaluacji procesu dydaktycznego (2018-2021).

Habilitant starał się także doskonalić swój warsztat dydaktyczny. W 2019 r. odbył staż dydaktyczny w ramach programu Erasmus+ (Staff Training Mobility) na Uniwersytecie Stambulskim w Turcji, a także uczestniczył w licznych szkoleniach z zakresu prezentacji oraz komunikacji.

4.3 Osiągnięcia organizacyjne

W obszarze działalności organizacyjnej Habilitant przejawiał dość wysoką aktywność. W 2017 r. objął funkcję kierownika kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne w Wyższej Szkole Bankowej w Gdańsku. Do jego obowiązków należało m.in.: opracowanie i doskonalenie programu kształcenia, sprawowanie merytorycznej opieki nad studentami, planowanie obsady zajęć, jak również planowanie kampanii reklamowych i informacyjnych promujących kierunek studiów. Zaangażowanie Habilitanta w realizacji powyższych zadań zostało dostrzeżone przez przełożonych, co skutkowało powierzeniem mu nowej funkcji - pełnomocnika dziekana Wydziału Finansów i Zarządzania w Wyższej Szkole Bankowej. Do najważniejszych osiągnięć na tym stanowisku Habilitant zaliczył przygotowanie raportu samooceny na kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne.

W 2018 r. Habilitant otrzymał kolejny awans, obejmując stanowisko prodziekana Wydziału Finansów i Zarządzania ds. studenckich w tejże uczelni. Pełniąc tę funkcję, w trakcie pandemii COVID-19 w 2020 r., opracował m.in. projekt studiów online na kierunku zarządzanie, co umożliwiło uczelni płynne przejście na zdalną formę kształcenia. Habilitant brał również udział w procesie uruchomienia czterech nowych kierunków studiów, a także był zaangażowany w prace różnego rodzaju rad, zespołów oraz komisji, zarówno wydziałowych, jak i ogólnouczelnianych.

W 2021 r. został powołany na stanowisko prodziekana Wydziału Biznesu w Wyższej Szkole Bankowej, które piastował do 2022 r. W tym czasie był zaangażowany m.in. we wdrożenie kilku projektów informatycznych służących usprawnieniu procesu dydaktycznego uczelni. Za swoją pracę administracyjną Habilitant został dwukrotnie nagrodzony nagrodą Kanclerza Wyższej Szkoły Bankowej.

Oceniając działalność organizacyjną dr. Miłosza Gaca należy podkreślić, że była ona realizowana aktywnie, z pasją, w wielu obszarach i na wysokim merytorycznym poziomie, co z kolei przekładało się na rozwój kariery zawodowej Habilitanta.

4.4 Osiągnięcia popularyzujące naukę

Jako istotny, a zarazem praktyczny wkład Habilitanta w obszarze popularyzacji własnego dorobku naukowego, oceniam udział Habilitanta w 2021 r. w pracach Pomorskiego Zespołu Doradczego do spraw przeciwdziałania skutkom nadzwyczajnych sytuacji, powołanego na zlecenie Zarządu Województwa Pomorskiego. Ekspercka rola Habilitanta w Zespole sprowadzała się do przygotowania rekomendacji dotyczących długofalowych działań związanych z zagrożeniami dla bezpieczeństwa województwa pomorskiego.

Ponadto do osiągnięć popularyzujących naukę należy zaliczyć wspieranie przez Habilitanta działalności studenckich kół naukowych oraz współpracę z Muzeum Stutthof w Sztutowie, w ramach której wygłaszał wykłady na temat

polityki i strategii bezpieczeństwa państwa oraz regionu Morza Bałtyckiego. Do dorobku osiągnięć popularyzujących naukę należy wliczyć również komentarze eksperckie, których Habilitant udzielał wypowiadając się na tematy dotyczące bezpieczeństwa międzynarodowego, bezpieczeństwa morskiego państwa, a także stosunków NATO – Rosja.

Osiągnięcia popularyzujące naukę oceniam jako wystarczające.

4.5 Posumowanie aktywności naukowej, dydaktycznej, organizacyjnej i popularyzującej naukę

Obszar aktywności naukowej, dydaktycznej, organizacyjnej oraz popularyzującej wiedzę Habilitanta uznaję jako odpowiedni, wystarczający i wartościowy, nie tylko pod względem ilościowym, lecz przede wszystkim jakościowym. Aktywność we wszystkich wymienionych obszarach jest konsekwentna, systematyczna i ściśle powiązana z dyscypliną nauki o bezpieczeństwie, przez co stanowi istotny wkład w jej rozwój. Podejmowane problemy badawcze oraz publikowane ich wyniki mają duży potencjał nie tylko teoretyczny, lecz także użytkowy. W rezultacie mogą być z powodzeniem wykorzystywane w procesach kształcenia, a także w działalności eksperckiej czy w praktycznej działalności polityczno-wojskowej w zakresie bezpieczeństwa i obronności państwa (ze szczególnym uwzględnieniem domeny morskiej). Warto zaznaczyć również, że Habilitant regularnie podnosi swoje kompetencje i rozwija warsztat dydaktyczny oraz naukowo-badawczy. Jego praca i inicjatywa jest dobrze postrzegana i oceniana przez przełożonych.

5. Wniosek końcowy

Na podstawie dokonanej oceny osiągnięcia naukowego oraz całokształtu dorobku naukowego Pana dr. Miłosza Gaca stwierdzam, że przedstawione przez Habilitanta osiągnięcie naukowe pt. „Państwa nadbałtyckie w polityce bezpieczeństwa morskiego NATO”, Wydawnictwo Cedewu, Warszawa 2022 (mimo wskazanych w recenzji uwag), a także pozostały dorobek naukowy, stanowi znaczący i istotny wkład w rozwój dyscypliny nauki o bezpieczeństwie, a tym samym spełnia wymagania określone w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r. poz. 1668 z późn. zm.). Niniejszym wnioskuję o dopuszczenia dr. Miłosza Gaca do kolejnych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie.

Marion Fyc
Fyc

fg